

ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

кафедра економіки, підприємництва та готельно-ресторанної справи



АНТИКОРУПЦІЯ ТА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

методичні рекомендації щодо підготовки до практичних занять

та виконання самостійної роботи

для здобувачів вищої освіти



Кропивницький, 2026

ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Економічний факультет

Кафедра *економіки, підприємництва та готельно-ресторанної справи*

АНТИКОРУПЦІЯ ТА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

методичні рекомендації щодо підготовки до практичних занять
та виконання самостійної роботи
для здобувачів вищої освіти

Затверджено на засіданні кафедри
економіки, підприємництва та готельно-ресторанної справи

Протокол № 2 від 08 вересня 2026 р.

Кропивницький, 2026

Антикорупція та доброчесність: методичні рекомендації щодо підготовки до практичних занять та виконання самостійної роботи для здобувачів вищої освіти / Укладач: Т. А. Огаренко [електронне видання]. Кропивницький: ЦНТУ, 2026. 50 с.

Укладач:

Огаренко Тетяна Анатоліївна, доцент, кандидат філологічних наук, доцент кафедри економіки, підприємництва та готельно-ресторанної справи ЦНТУ.

Рецензент:

Зайченко Володимир Васильович, професор, доктор економічних наук, професор кафедри економіки, підприємництва та готельно-ресторанної справи ЦНТУ.

Методичні рекомендації щодо підготовки до практичних занять та виконання самостійної роботи з дисципліни для здобувачів вищої освіти за спеціальністю J 2 Готельно-ресторанна справа та кейтеринг, за спеціальністю C1 Економіка та міжнародні економічні відносини (за спеціалізаціями), за спеціальністю D 7 Торгівля містять короткий теоретичний матеріал до тем, питання для самоконтролю, питання для підготовки до практичних занять, завдання для індивідуальної роботи, теми рефератів, практичні завдання, приклад тестових завдань, контрольні питання з курсу та список рекомендованої літератури. Сформульовані види самостійної й індивідуальної роботи дозволяють здобувачеві вищої освіти краще опанувати матеріал і розкрити свій потенціал. Запропоновані тестові завдання допоможуть здобувачеві перевірити рівень засвоєння теоретичного матеріалу.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ПІДГОТОВКИ НА ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ З ДИСЦИПЛІНИ	7
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ	9
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	11
ТЕСТИ	35
ТЕМИ РЕФЕРАТІВ	45
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	47

ВСТУП

Метою вивчення навчальної дисципліни «**Антикорупція та доброчесність**» є формування у здобувачів вищої освіти системи знань про сутність корупції, її соціально-економічні, правові та морально-етичні наслідки, державну антикорупційну політику України, принципи академічної та професійної доброчесності, а також розвиток навичок доброчесної поведінки, запобігання конфлікту інтересів, дотримання антикорупційного законодавства та відповідального прийняття рішень у професійній діяльності.

Навчальна дисципліна спрямована на формування правової культури, громадянської відповідальності, нетерпимого ставлення до проявів корупції, усвідомлення значення доброчесності як фундаментальної цінності демократичного суспільства та конкурентоспроможної професійної діяльності.

Завдання навчальної дисципліни

Основними завданнями дисципліни є:

- формування у здобувачів вищої освіти цілісного уявлення про природу, причини виникнення та наслідки корупції;
- ознайомлення з основними положеннями антикорупційного законодавства України та міжнародними стандартами у сфері запобігання корупції;
- формування знань про систему суб'єктів реалізації державної антикорупційної політики;
- розвиток навичок виявлення та оцінювання корупційних ризиків у професійній діяльності;
- формування культури академічної доброчесності під час навчання та здійснення наукової діяльності;
- ознайомлення з видами порушень академічної доброчесності та відповідальністю за їх вчинення;
- розвиток навичок прийняття етичних управлінських рішень;
- формування вмінь запобігати конфлікту інтересів;
- виховання негативного ставлення до будь-яких проявів корупції;
- формування готовності здійснювати професійну діяльність відповідно до принципів законності, прозорості, доброчесності, відповідальності та справедливості.

У результаті вивчення дисципліни здобувач повинен

Знати:

- основні поняття антикорупційного законодавства України;
- правові засади державної антикорупційної політики;
- міжнародні стандарти боротьби із корупцією;
- принципи відкритості, прозорості та підзвітності діяльності органів державної влади;
- систему спеціально уповноважених суб'єктів у сфері запобігання корупції;
- права та обов'язки викривачів корупції;
- поняття конфлікту інтересів і способи його врегулювання;
- принципи академічної доброчесності;
- види порушень академічної доброчесності;
- особливості академічної відповідальності;
- етичні стандарти професійної діяльності;

- засади корпоративної доброчесності та антикорупційного комплаєнсу;
- особливості використання цифрових технологій та штучного інтелекту з дотриманням принципів академічної доброчесності.

Вміти:

- застосовувати норми антикорупційного законодавства у професійній діяльності;
- аналізувати корупційні ризики та пропонувати шляхи їх мінімізації;
- ідентифікувати конфлікти інтересів та визначати способи їх урегулювання;
- діяти відповідно до етичних принципів професійної діяльності;
- дотримуватися принципів академічної доброчесності під час виконання навчальних і наукових робіт;
- коректно оформлювати цитування та бібліографічні посилання;
- запобігати академічному плагіату;
- використовувати сучасні цифрові сервіси та інструменти штучного інтелекту відповідально й відповідно до вимог академічної доброчесності;
- приймати обґрунтовані управлінські рішення на засадах законності, відкритості та доброчесності;
- працювати з нормативно-правовими актами та інформаційними ресурсами у сфері запобігання корупції.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен отримати:

Інтегральну компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми діяльності суб'єктів готельного і ресторанного бізнесу, що передбачає застосування теорій та методів системи наук, які формують концепції гостинності і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності

ЗК 02 – здатність діяти соціально відповідально та свідомо, усвідомлювати цінності верховенства права, прав і свобод людини.

ЗК 10 – здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ПІДГОТОВКИ НА ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ З ДИСЦИПЛІНИ

Практичні заняття необхідні для засвоєння, подальшого вивчення та поглиблення знань, які були отримані на лекціях, а також для набуття навичок застосування теоретичних знань на практиці.

Практичне заняття – форма навчального заняття, за якої науково-педагогічний працівник організовує детальний розгляд здобувачами вищої освіти окремих положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом виконання здобувачем вищої освіти відповідно сформульованих завдань з метою закріплення теоретичних знань та надбання навиків застосування матеріалу на практиці.

Протягом семестру здобувачі вищої освіти повинні систематично та активно працювати на практичних заняттях, беручи участь в наступних видах робіт:

1. Відповідь на питання.

Своєю відповіддю на питання здобувач вищої освіти підтверджує засвоєння матеріалу. Перелік питань на кожне практичне заняття складається з пунктів плану практичного заняття, плану лекції й питань для дискусій/обговорень за відповідною темою. Тривалість відповіді на питання не повинна перевищувати 2-3 хвилини. Критерієм оцінки відповіді на питання є змістовність, повнота, зрозумілість, аргументованість.

2. Участь у дискусії/обговоренні.

Запропоновано перелік дискусійних питань на практичне заняття за відповідною темою. Для якісної дискусії здобувачеві необхідно уважно слухати доповідача, після закінчення доповіді можна доповнити те, що не було сказано, або детальніше розкрити якусь частину питання, на якій не зупинився попередній доповідач, звернути увагу на помилки чи неточність при відповіді, обґрунтувати інші погляди на поставлене питання. Критерієм оцінки ведення дискусії/обговорення є змістовне доповнення, доречне зауваження, критичне мислення.

3. Поточне опитування у формі пілотного опитування. Поточне опитування у вигляді пілотного опитування дає можливість здобувачу вищої освіти систематизувати свої знання та розвиває вміння чітко, лаконічно відповідати на поставленні науково-педагогічним працівником питання. Упродовж практичного заняття науково-педагогічний працівник ставить питання та в рандомному порядку викликає здобувача вищої освіти, який відповідає на нього. Таким чином проводиться опитування всіх здобувачів вищої освіти, які присутні на занятті.

Критерієм оцінювання при пілотному опитуванні є правильність відповіді.

4. Поточне опитування у формі тестування.

Тестування проводиться на сторінці дистанційного курсу на сайті дистанційної освіти ЦНТУ або у формі google-тестів для перевірки засвоєння матеріалу здобувачами вищої освіти. Метою є систематизація теоретичних та практичних знань і вмінь здобувача вищої освіти з дисципліни. Критерієм оцінки є правильність відповіді на питання тесту.

5. Презентація.

Презентація самостійного індивідуального завдання (доповіді, аналітичного огляду, есе) демонструє вміння проводити дослідження, систематизувати отримані знання, формулювати власну думку на сучасні проблеми. Презентація може бути

виконана за допомогою програм PowerPoint, Canva, Goolge Презентація тощо. Презентація має містити титульний аркуш, на якому вказується тема, ППП виконавця, група, рік. Кількість слайдів у презентації рекомендовано до 10. Тривалість презентації не повинна перевищувати 3-5 хвилин. Критерієм оцінки є старанність виконання, засвоєння матеріалу, оформлення. Отримані здобувачем вищої освіти оцінки за практичні заняття є складовою семестрової підсумкової оцінки.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ

Самостійна робота здобувача є невід'ємною складовою процесу вивчення навчальної дисципліни та є основним засобом засвоєння матеріалу у вільний від аудиторних занять час. Матеріал, засвоєний здобувачем у процесі самостійного вивчення, виноситься на поточний, рубіжний та підсумковий контроль разом з матеріалом, який опрацьовувався при проведенні аудиторних занять.

Самостійно робота здобувача включає:

- опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу;
- вивчення питань, які винесені для дискусій/обговорень;
- підготовку до практичних занять;
- підготовку до контрольних заходів (пілотного опитування, тестування, заліку).

Самостійна робота здобувача з дисципліни умовно поділяється на обов'язкову самостійну та вибірккову індивідуальну.

Обов'язкова самостійна робота містить завдання, які здобувач повинен обов'язково виконувати при вивченні дисципліни.

Обов'язкова самостійна робота студента при вивченні дисципліни охоплює наступні види робіт:

1. Опрацювання лекційного матеріалу. Здобувач може записувати свої думки, питання, які виникають при прослуховуванні лекції або при опрацюванні лекційного матеріалу. Пізніше, сформулювавши питання, можна їх поставити лектору в кінці лекції або на практичному занятті.

2. Підготовка для практичних занять. Підготовка до кожного заняття здійснюється відповідно до планів лекції та практичного заняття. Тема, план заняття, рекомендована література розміщені на дистанційному курсі дисципліни на сайті дистанційної освіти ЦНТУ.

Вибіркова самостійна (індивідуальна) робота здобувача складається з альтернативних завдань, серед яких кожен здобувач може обрати завдання за власним бажанням за погодженням з викладачем.

Індивідуальна робота здобувача спрямована на поглиблення вивчення дисципліни та передбачає створення умов для реалізації творчих, наукових, винахідницьких, креативних можливостей здобувача. Індивідуальна робота проводиться в позааудиторний час за затвердженим графіком на кафедрі економіки, підприємництва та ГРС.

Вибіркова самостійна (індивідуальна) робота здобувача при вивченні дисципліни охоплює наступні види робіт:

1. Написання доповіді. Здобувач, який бажає зробити доповідь, повинен обрати тему з-поміж розміщених на сторінці дисципліни на сайті дистанційного навчання ЦНТУ moodle. Перелік джерел використаної літератури здобувач формує самостійно або може використовувати рекомендовану літературу. Викладач проводить консультації стосовно структури, допомагає у формуванні актуальності, висновків тощо. За змістом доповіді готується презентація. Доповідь презентується на практичному занятті, тема якого відповідає обраній темі.

Критерієм оцінювання є якість наведеного матеріалу, уміння систематизувати матеріал, критично мислити, висловлювати свою думку.

2. Написання есе. Здобувач, який бажає написати есе, повинен обрати тему з-поміж розміщених на сторінці дисципліни на сайті дистанційного навчання ЦНТУ moodle. Перелік джерел використаної літератури здобувач формує самостійно або може використовувати рекомендовану літературу.

В есе здобувач висловлює індивідуальні думки, свої враження з конкретного приводу чи питання. Обсяг есе має бути 2-3 сторінки А4.

Викладач проводить консультації стосовно структури та особливостей написання есе, допомагає у формуванні актуальності, висновків тощо. За змістом есе здобувач може сформувати презентацію. Есе презентується на практичному занятті, тема якого відповідає обраній темі.

Критерієм оцінювання є якість есе, уміння систематизувати матеріал, критично мислити, вміти коротко і обґрунтовано висловлювати свою думку.

3. Складання аналітичного огляду. Здобувач бажаний скласти аналітичний огляд повинен обрати тему з-поміж розміщених на сторінці дисципліни на сайті дистанційного навчання ЦНТУ moodle. Здобувач систематизує різні погляди і підходи до вивчення обраного питання. Список використаних джерел підбирає самостійно, але він повинен містити не менше 5 джерел.

Аналітичний огляд повинен складатися з наступних складових:

- титульна сторінка;
- основна частина, у якій наводиться матеріал;
- список опрацьованих джерел.

Аналітичний огляд презентується на практичному занятті, тема якого відповідає обраному питанню. За змістом аналітичного огляду здобувач може сформувати презентацію або оформити його на папері. Тоді аналітичний огляд повинен бути належно оформлений. Обсяг роботи не повинен перевищувати 5-ти сторінок тексту, набраного на комп'ютері (Time New Roman, шрифт 14, інтервал, полуторний, вирівнювання за шириною, поля: лівий - 30 мм, правий - 10 мм, верхній та нижній - 20 мм.).

Критерієм оцінювання є кількість опрацьованого матеріалу та вміння систематизувати матеріал, критично мислити.

5. Участь у науково-практичних конференціях. Для участі в міжнародній, усеукраїнській, університетській конференції здобувач за погодженням викладача обирає проблему, пов'язану з дисципліною, самостійно або у співавторстві з викладачем готує доповідь та тези доповіді.

Для написання тез доповіді може бути використаний матеріал, сформований здобувачем при виконанні індивідуальних завдань: складання есе, доповіді, аналітичного огляду.

Критерієм оцінювання є публікація тез доповіді.

6. Написання наукової статті. Здобувач за погодженням викладача обирає проблему, пов'язану з дисципліною, за якою самостійно або у співавторстві з викладачем готує статтю.

Для написання статті може бути використаний матеріал, сформований здобувачем при виконанні індивідуальних завдань: складання есе, доповіді, аналітичного огляду.

Критерієм оцінювання є публікація статті. Отримані здобувачем вищої освіти оцінки за виконання самостійних завдань є складовою семестрової підсумкової оцінки.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1. КОРУПЦІЯ ЯК СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ. ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК СУСПІЛЬНА ЦІННІСТЬ

Теоретичні питання

1. Поняття корупції та її ознаки.
2. Історія виникнення й розвитку корупційних практик.
3. Соціальна природа корупції.
4. Причини та умови виникнення корупції.
5. Види та форми корупції.
6. Корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення.
7. Соціально-економічні наслідки корупції.
8. Вплив корупції на розвиток держави, економіки та суспільства.
9. Поняття доброчесності.
10. Основні принципи доброчесності.
11. Формування культури доброчесності.
12. Роль освіти у вихованні доброчесності.
13. Доброчесність як професійна компетентність сучасного фахівця.

Короткі теоретичні відомості

Поняття корупції

Корупція є одним із найнебезпечніших соціальних явищ сучасності, яке негативно впливає на економіку, державне управління, освіту, медицину, бізнес та інші сфери суспільного життя.

Слово «**корупція**» походить від латинського *corruptio*, що означає «псування», «розбещення», «підкуп».

У сучасному розумінні корупція – це використання службових повноважень або пов'язаних із ними можливостей для отримання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб.

Корупція може проявлятися у формі:

- хабарництва;
- зловживання службовим становищем;
- незаконного використання державного майна;
- конфлікту інтересів;
- незаконного збагачення;
- фаворитизму;
- непотизму;
- кумівства.

Соціальна природа корупції

Корупція виникає тоді, коли особисті інтереси посадової особи переважають суспільні.

Основними чинниками виникнення корупції є:

- недосконалість законодавства;
- низький рівень правової культури;
- відсутність прозорості;
- надмірна бюрократія;
- недостатній контроль;

- економічна нестабільність;
- низький рівень добробуту населення;
- толерантне ставлення суспільства до корупційних проявів.

Види корупції

За сферою прояву виділяють:

Побутову – виникає під час вирішення повсякденних питань (освіта, медицина, адміністративні послуги).

Адміністративну – здійснюється посадовими особами органів влади.

Політичну – використання влади для отримання політичних або економічних переваг.

Економічну – незаконне отримання прибутку в підприємницькій діяльності.

Наслідки корупції

Корупція призводить до:

- зниження довіри до держави;
- уповільнення економічного розвитку;
- погіршення інвестиційного клімату;
- зростання соціальної нерівності;
- неефективного використання бюджетних коштів;
- погіршення якості освіти, медицини та державних послуг;
- зростання злочинності.

Поняття доброчесності

Доброчесність – це система моральних, етичних і правових принципів, яка визначає чесну, відповідальну й законну поведінку людини.

Основними принципами доброчесності є:

- законність;
- чесність;
- відкритість;
- прозорість;
- відповідальність;
- справедливість;
- підзвітність;
- повага до прав людини;
- неупередженість.

Культура доброчесності

Культура доброчесності формується через:

- сімейне виховання;
- систему освіти;
- професійну етику;
- особистий приклад;
- громадянську активність;
- дотримання законодавства.

Заклади освіти відіграють провідну роль у формуванні нетерпимого ставлення до корупції та розвитку академічної доброчесності.

Питання для самоконтролю

1. Що таке корупція?
2. Які основні причини виникнення корупції?
3. Чим відрізняється побутова корупція від політичної?

4. Назвіть основні форми прояву корупції.
5. Які наслідки корупції для економіки?
6. Що таке доброчесність?
7. Які принципи доброчесності є основними?
8. Чому освіта є важливим чинником формування доброчесності?
9. Як доброчесність впливає на професійну діяльність?
10. Чому боротьба з корупцією потребує участі всього суспільства?

Практичні завдання

Завдання 1. Аналіз понять

Поясніть різницю між поняттями:

- корупція;
- хабар;
- неправомірна вигода;
- доброчесність;
- відповідальність.

Завдання 3.

Наведіть по три приклади:

- доброчесної поведінки студента;
- недоброчесної поведінки;
- професійної доброчесності.

Завдання 4.

Проаналізуйте запропоновану ситуацію.

Посадова особа просить підприємця "подякувати" за швидке оформлення документів.

Визначте:

- чи є ситуація корупційною;
- які принципи доброчесності порушено;
- які можуть бути наслідки.

Завдання 5.

Складіть схему

"Причини → прояви → наслідки корупції".

Завдання 6.

Знайдіть у ЗМІ приклад корупційного правопорушення.

Визначте:

- сферу;
- вид корупції;
- причини;
- наслідки;
- можливі шляхи запобігання.

Індивідуальні завдання

1. Підготувати повідомлення «Корупція як глобальна проблема сучасності».
2. Проаналізувати Індекс сприйняття корупції (CPI) України за останні три роки.
3. Дослідити приклади антикорупційних реформ у країнах Європейського Союзу.
4. Підготувати презентацію «Принципи доброчесності майбутнього фахівця».

5. Написати есе «Якою має бути доброчесна людина ХХІ століття».

Проблемні (дискусійні) питання

1. Чи можна повністю подолати корупцію?
2. Чому дрібна побутова корупція є не менш небезпечною, ніж політична?
3. Чи залежить рівень корупції від рівня добробуту населення?
4. Хто має відігравати головну роль у боротьбі з корупцією: держава чи громадяни?
5. Чи може доброчесність стати конкурентною перевагою сучасного фахівця?
6. Чи можна виправдати давання хабара заради вирішення особистої проблеми?
7. Як освіта впливає на формування антикорупційної культури?
8. Чи достатньо лише законодавства для боротьби з корупцією?
9. Які прояви недоброчесності найчастіше зустрічаються серед молоді?
10. Як цифровізація допомагає зменшити рівень корупції?

ТЕМА 2. ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ ТА МІЖНАРОДНІ АНТИКОРУПЦІЙНІ СТАНДАРТИ

Теоретичні питання

1. Поняття державної антикорупційної політики.
2. Основні напрями реалізації антикорупційної політики в Україні.
3. Конституційні засади запобігання корупції.
4. Закон України «Про запобігання корупції» як базовий нормативно-правовий акт.
5. Інші нормативно-правові акти у сфері запобігання та протидії корупції.
6. Міжнародні стандарти боротьби з корупцією.
7. Конвенція ООН проти корупції.
8. Конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією.
9. Система спеціально уповноважених суб'єктів у сфері запобігання корупції.
10. Повноваження НАЗК, НАБУ, САП, ВАКС та АРМА.
11. Принципи відкритості, прозорості та підзвітності органів державної влади.
12. Роль громадянського суспільства та засобів масової інформації у протидії корупції.

Короткі теоретичні відомості

Державна антикорупційна політика

Антикорупційна політика держави – це система правових, організаційних, економічних, інформаційних та виховних заходів, спрямованих на запобігання корупції, усунення причин її виникнення, виявлення корупційних правопорушень і притягнення винних осіб до відповідальності.

Основними напрямами державної антикорупційної політики є:

- запобігання виникненню корупційних ризиків;
- забезпечення прозорості діяльності органів влади;
- формування доброчесної державної служби;
- розвиток електронного урядування;
- здійснення фінансового контролю;
- удосконалення законодавства;
- розвиток міжнародного співробітництва;
- формування антикорупційної культури населення.

Нормативно-правова база України

Правові засади протидії корупції ґрунтуються на Конституції України та спеціальному законодавстві.

Основними нормативними актами є:

- Конституція України;
- Закон України «Про запобігання корупції»;
- Кримінальний кодекс України;
- Кодекс України про адміністративні правопорушення;
- Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України»;
- Закон України «Про Вищий антикорупційний суд»;
- Закон України «Про очищення влади»;
- Закон України «Про державну службу»;
- Закон України «Про доступ до публічної інформації»;
- Закон України «Про публічні закупівлі».

Особливе значення має Закон України «Про запобігання корупції», який визначає:

- принципи антикорупційної політики;
- систему фінансового контролю;
- правила врегулювання конфлікту інтересів;
- обмеження щодо одержання подарунків;
- вимоги до етичної поведінки посадових осіб;
- механізми повідомлення про корупцію.

Міжнародні антикорупційні стандарти

Боротьба з корупцією є одним із пріоритетів міжнародної спільноти.

Основними міжнародними документами є:

- Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції;
- Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією;
- Цивільна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією;
- рекомендації Групи держав проти корупції (GRECO);
- документи Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD).

Міжнародні стандарти передбачають:

- криміналізацію корупційних діянь;
- міжнародне співробітництво;
- повернення незаконно отриманих активів;
- захист викривачів;
- забезпечення прозорості державного управління.

Антикорупційні органи України

Система спеціально уповноважених органів включає:

Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК)

Основні функції:

- формування державної антикорупційної політики;
- перевірка декларацій;
- контроль конфлікту інтересів;
- здійснення антикорупційної експертизи;
- ведення Реєстру корупціонерів.

Національне антикорупційне бюро України (НАБУ)

Основні завдання:

- виявлення;
- припинення;
- розслідування тяжких корупційних злочинів.

Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП)

Здійснює:

- процесуальне керівництво;
- підтримання державного обвинувачення;
- нагляд за розслідуваннями НАБУ.

Вищий антикорупційний суд (ВАКС)

Розглядає кримінальні провадження щодо топкорупції.

АРМА (Агентство з розшуку та менеджменту активів)

Забезпечує:

- розшук;
- управління;
- реалізацію арештованих активів.

Відкритість і прозорість влади

Одним із головних способів запобігання корупції є відкритість діяльності органів державної влади.

Основними принципами є:

- доступність інформації;
- прозорість прийняття рішень;
- підзвітність посадових осіб;
- громадський контроль;
- відкриті державні реєстри;
- електронні закупівлі;
- електронне декларування.

Роль громадянського суспільства

Запобігання корупції є спільною відповідальністю держави та громадян.

Важливу роль відіграють:

- громадські організації;
- журналісти-розслідувачі;
- незалежні медіа;
- викривачі корупції;
- громадські ради;
- активні громадяни.

Саме громадський контроль сприяє підвищенню ефективності державної антикорупційної політики.

Питання для самоконтролю

1. Що таке державна антикорупційна політика?
2. Які основні напрями реалізації антикорупційної політики?
3. Який закон є основним у сфері запобігання корупції?
4. Які міжнародні документи регулюють боротьбу з корупцією?
5. Які функції виконує НАЗК?
6. У чому полягають повноваження НАБУ?
7. Які справи розглядає ВАКС?
8. Які функції виконує АРМА?
9. Що означає принцип прозорості діяльності органів влади?
10. Яку роль відіграє громадський контроль у протидії корупції?

Практичні завдання

Завдання 1. Робота з нормативними документами

Опрацюйте Конституцію України та Закон України «Про запобігання корупції».

Визначте:

- принципи антикорупційної політики;
- права громадян;
- основні обов'язки посадових осіб.

Завдання 3.

Поясніть відмінність між функціями:

- НАЗК;
- НАБУ;
- САП;

- ВАКС.

Завдання 4.

Проаналізуйте офіційний сайт одного з антикорупційних органів України.

Підготуйте короткий звіт:

- основні напрями діяльності;
- відкриті дані;
- інформаційні сервіси;
- способи звернення громадян.

Завдання 5.

Складіть схему

"Система антикорупційних органів України".

Завдання 6.

Підготуйте порівняльну таблицю

"Національне законодавство України та міжнародні антикорупційні стандарти".

Завдання 7.

Проаналізуйте конкретний приклад антикорупційної реформи в Україні.

Визначте:

- проблему;
- механізм реформування;
- результати;
- труднощі реалізації.

Завдання 8.

Підготуйте повідомлення

"Електронне декларування як механізм запобігання корупції".

Індивідуальні завдання

1. Підготувати презентацію «Система антикорупційних органів України».
2. Проаналізувати міжнародні стандарти боротьби з корупцією.
3. Дослідити діяльність GRECO та її рекомендації для України.
4. Проаналізувати одну зі справ, розглянутих Вищим антикорупційним судом.
5. Підготувати повідомлення «Роль відкритих даних у запобіганні корупції».

Проблемні (дискусійні) питання

1. Чи є створення спеціалізованих антикорупційних органів достатньою умовою для подолання корупції?
2. Які міжнародні антикорупційні стандарти є найбільш ефективними для України?
3. Чому прозорість державного управління зменшує корупційні ризики?
4. Чи повинні громадяни брати активну участь у громадському контролі за діяльністю органів влади?
5. Які переваги й ризики електронного декларування?
6. Чи достатньо суворого законодавства для ефективної боротьби з корупцією?
7. Яку роль відіграють незалежні медіа у викритті корупції?
8. Чи можна вважати цифровізацію державних послуг ефективним антикорупційним інструментом?

9. Чому міжнародне співробітництво є важливим у боротьбі з корупцією?
10. Як майбутні економісти можуть сприяти реалізації державної антикорупційної політики?

ТЕМА 3. КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ, КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ ТА МЕХАНІЗМИ ЇХ ЗАПОБІГАННЯ

Теоретичні питання

1. Поняття приватного інтересу.
2. Поняття потенційного та реального конфлікту інтересів.
3. Причини виникнення конфлікту інтересів.
4. Законодавче регулювання запобігання та врегулювання конфлікту інтересів.
5. Основні способи врегулювання конфлікту інтересів.
6. Поняття корупційних ризиків.
7. Основні сфери виникнення корупційних ризиків.
8. Методи оцінювання корупційних ризиків.
9. Антикорупційні програми організацій.
10. Антикорупційний комплаєнс та корпоративна етика.
11. Правовий статус викривачів корупції.
12. Гарантії захисту викривачів.
13. Роль викривачів у формуванні доброчесного суспільства.

Короткі теоретичні відомості

Конфлікт інтересів як правова категорія

Одним із найважливіших напрямів державної антикорупційної політики є своєчасне виявлення та врегулювання конфлікту інтересів. Саме конфлікт інтересів часто створює передумови для вчинення корупційних правопорушень, тому його запобігання є одним із ключових механізмів забезпечення доброчесності.

Приватний інтерес – це будь-який майновий або немайновий інтерес особи, зумовлений особистими, сімейними, дружніми, корпоративними чи іншими позаслужбовими відносинами.

Потенційний конфлікт інтересів – це наявність у особи приватного інтересу, який може вплинути на об'єктивність або неупередженість виконання нею службових чи представницьких повноважень.

Реальний конфлікт інтересів – це суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що вже впливає або може вплинути на прийняття рішень чи вчинення дій.

Причини виникнення конфлікту інтересів

Конфлікт інтересів може виникати внаслідок:

- сімейних або родинних зв'язків;
- дружніх чи особистих стосунків;
- сумісництва посад;
- володіння корпоративними правами;
- підприємницької діяльності;
- отримання подарунків або інших вигод;
- участі у прийнятті рішень щодо близьких осіб;

- використання службових повноважень у власних інтересах.

Наявність конфлікту інтересів не завжди означає вчинення корупційного правопорушення, однак його неврегулювання може призвести до порушення законодавства.

Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів

Законодавство України встановлює обов'язок осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, своєчасно повідомляти про наявність потенційного чи реального конфлікту інтересів.

Основними способами врегулювання конфлікту інтересів є:

- самотійне повідомлення керівника;
- усунення від прийняття рішення;
- зовнішній контроль за виконанням повноважень;
- передача окремих повноважень іншій особі;
- обмеження доступу до інформації;
- переведення на іншу посаду;
- звільнення з посади (у випадках, визначених законом).

Своєчасне врегулювання конфлікту інтересів сприяє збереженню довіри до органів влади та запобігає виникненню корупційних проявів.

Корупційні ризики

Корупційний ризик – це ймовірність виникнення умов або обставин, які можуть сприяти вчиненню корупційного правопорушення.

Найчастіше корупційні ризики виникають у сферах:

- публічних закупівель;
- кадрової роботи;
- розподілу бюджетних коштів;
- державного контролю;
- дозвільної діяльності;
- освіти;
- охорони здоров'я;
- місцевого самоврядування;
- управління державним майном;
- підприємницької діяльності.

Основними причинами виникнення ризиків є недостатня прозорість, недосконалість процедур, надмірна дискреція посадових осіб, відсутність контролю та низький рівень доброчесності.

Оцінювання та мінімізація корупційних ризиків

Ефективне управління корупційними ризиками передбачає:

- виявлення ризиків;
- аналіз причин їх виникнення;
- оцінювання ймовірності та можливих наслідків;
- визначення рівня ризику;
- розроблення заходів щодо його мінімізації;
- постійний моніторинг ефективності запроваджених заходів.

До найбільш поширених заходів мінімізації належать:

- автоматизація адміністративних процедур;
- цифровізація державних послуг;
- внутрішній аудит;
- розмежування повноважень;

- прозорість процедур;
- регулярне навчання працівників;
- антикорупційний контроль.

Антикорупційні програми та комплаєнс

Антикорупційна програма – це внутрішній документ організації, який визначає комплекс заходів щодо запобігання корупції.

Антикорупційний комплаєнс – це система внутрішнього контролю, спрямована на забезпечення дотримання законодавства, етичних стандартів і принципів доброчесності.

До елементів комплаєнсу належать:

- кодекс етики;
- політика щодо конфлікту інтересів;
- порядок повідомлення про порушення;
- оцінювання ризиків;
- внутрішній контроль;
- навчання персоналу;
- аудит дотримання антикорупційних вимог.

Запровадження антикорупційного комплаєнсу підвищує репутацію організації, зменшує юридичні ризики та сприяє формуванню корпоративної культури доброчесності.

Викривачі корупції

Викривачем є особа, яка повідомляє про можливі факти корупційних або пов'язаних із корупцією правопорушень, що стали їй відомі у зв'язку з професійною, службовою чи іншою діяльністю.

Законодавство України гарантує викривачам:

- конфіденційність;
- захист персональних даних;
- захист від звільнення чи переслідування;
- безоплатну правову допомогу;
- можливість повідомлення через внутрішні, регулярні або зовнішні канали.

Інститут викривачів є важливим елементом сучасної антикорупційної системи, оскільки сприяє своєчасному виявленню правопорушень та підвищенню прозорості діяльності організацій.

Питання для самоконтролю

1. Що таке приватний інтерес?
2. Чим відрізняється потенційний конфлікт інтересів від реального?
3. Які основні причини виникнення конфлікту інтересів?
4. Які способи врегулювання конфлікту інтересів передбачені законодавством?
5. Що таке корупційний ризик?
6. У яких сферах найчастіше виникають корупційні ризики?
7. Які методи оцінювання корупційних ризиків застосовуються в організаціях?
8. Що таке антикорупційна програма?
9. Які елементи включає система антикорупційного комплаєнсу?
10. Хто такий викривач і які гарантії його захисту передбачені законодавством?

Практичні завдання

Завдання 1. Аналіз понять

Поясніть різницю між поняттями:

- приватний інтерес;
- потенційний конфлікт інтересів;
- реальний конфлікт інтересів;
- корупційний ризик;
- антикорупційний комплаєнс.

Завдання 2. Визначте вид конфлікту інтересів

Проаналізуйте ситуації та визначте, чи йдеться про потенційний, реальний конфлікт інтересів або його відсутність.

1. Начальник підписує наказ про преміювання своєї доньки.
2. Викладач оцінює дипломну роботу близького родича.
3. Працівник повідомив керівника про те, що його брат бере участь у тендері, однак не бере участі в роботі тендерної комісії.
4. Державний службовець володіє акціями підприємства, діяльність якого він контролює.

Завдання 3. Побудуйте схему

«Виявлення конфлікту інтересів → повідомлення → врегулювання → контроль».

Завдання 4. Робота з нормативними документами

Опрацюйте положення Закону України «Про запобігання корупції» щодо конфлікту інтересів.

Підготуйте коротку характеристику:

- обов'язків посадової особи;
- відповідальності;
- способів врегулювання конфлікту інтересів.

Завдання 5. Розроблення антикорупційної програми

Уявіть, що ви є керівником підприємства.

Розробіть структуру антикорупційної програми, передбачивши:

- мету;
- принципи;
- відповідальних осіб;
- заходи контролю;
- порядок повідомлення про порушення.

Індивідуальні завдання

1. Підготувати повідомлення «Конфлікт інтересів як передумова виникнення корупції».

2. Проаналізувати міжнародний досвід врегулювання конфлікту інтересів.

3. Розробити карту корупційних ризиків для закладу вищої освіти або підприємства.

4. Підготувати презентацію «Антикорупційний комплаєнс у діяльності сучасної організації».

5. Написати есе «Роль викривачів у забезпеченні прозорості та доброчесності».

Проблемні (дискусійні) питання

1. Чи завжди наявність конфлікту інтересів свідчить про корупцію?
2. Які механізми врегулювання конфлікту інтересів є найбільш ефективними?
3. Чи можливо повністю усунути корупційні ризики в діяльності організацій?
4. Наскільки ефективними є антикорупційні програми підприємств?
5. Чи повинні всі організації впроваджувати систему антикорупційного комплаєнсу?
6. Чому працівники інколи бояться повідомляти про факти корупції?
7. Чи достатньо законодавчих гарантій для захисту викривачів?
8. Яку роль відіграє корпоративна етика у запобіганні корупції?
9. Як цифрові технології допомагають мінімізувати корупційні ризики?
10. Чому доброчесність є важливою складовою професійної культури сучасного фахівця?

ТЕМА 4. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Теоретичні питання

1. Поняття академічної доброчесності.
2. Законодавче забезпечення академічної доброчесності в Україні.
3. Основні принципи академічної доброчесності.
4. Види порушень академічної доброчесності.
5. Академічна відповідальність учасників освітнього процесу.
6. Авторське право та інтелектуальна власність.
7. Правила академічного цитування.
8. Академічний плагіат і способи його запобігання.
9. Використання цифрових технологій та штучного інтелекту в освіті.
10. Формування культури академічної доброчесності у закладах вищої освіти.

Короткі теоретичні відомості

Поняття академічної доброчесності

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів і визначених законодавством правил, яких повинні дотримуватися всі учасники освітнього процесу під час навчання, викладання, проведення наукових досліджень і творчої діяльності. Дотримання цих принципів забезпечує довіру до результатів навчання та наукових досліджень, сприяє розвитку чесного академічного середовища та підвищує якість освіти.

Правові засади академічної доброчесності визначено насамперед Законом України «Про освіту», Законом України «Про вищу освіту», Законом України «Про авторське право і суміжні права», внутрішніми положеннями закладів вищої освіти, кодексами честі та етичними кодексами університетів.

Основні принципи академічної доброчесності

Фундамент академічної доброчесності становлять шість міжнародно визнаних принципів:

Чесність – самостійне виконання навчальних і наукових робіт.

Довіра – взаємна повага між студентами та викладачами.

Справедливість – об'єктивне оцінювання результатів навчання.

Відповідальність – усвідомлення наслідків власних академічних дій.

Повага – дотримання авторських прав, повага до інтелектуальної праці інших.

Мужність – готовність діяти відповідно до принципів доброчесності навіть у складних ситуаціях.

Види порушень академічної доброчесності

Найпоширенішими порушеннями є:

- академічний плагіат;
- самоплагіат;
- фабрикація результатів;
- фальсифікація даних;
- списування;
- обман;
- хабарництво;
- необ'єктивне оцінювання;
- використання чужих робіт без належного посилання;
- несанкціоноване використання штучного інтелекту.

Академічний плагіат

Плагіат – це оприлюднення чужих ідей, текстів, результатів досліджень або інших об'єктів інтелектуальної власності без зазначення автора.

До проявів плагіату належать:

- копіювання тексту без посилання;
- використання перекладених матеріалів як власних;
- придбання готових робіт;
- використання матеріалів мережі Інтернет без цитування.

Самоплагіат

Самоплагіат полягає у повторному використанні власних раніше опублікованих робіт без відповідного зазначення джерела.

Наприклад:

- повторне подання однієї й тієї самої курсової роботи;
- використання частин попередньої статті без посилання;
- повторне подання реферату з іншої дисципліни.

Фабрикація та фальсифікація

Фабрикація – вигадкування неіснуючих результатів дослідження.

Фальсифікація – свідоме спотворення отриманих результатів.

Подібні порушення особливо небезпечні для науки, оскільки призводять до поширення неправдивої інформації.

Академічна відповідальність

За порушення академічної доброчесності можуть застосовуватися:

- повторне виконання роботи;
- анулювання результатів оцінювання;
- недопуск до захисту роботи;
- відрахування із закладу освіти (у випадках, передбачених законодавством);
- позбавлення наукового ступеня або вченого звання;
- дисциплінарна відповідальність працівників.

Авторське право та інтелектуальна власність

Кожен результат творчої діяльності має автора.

До об'єктів авторського права належать:

- книги;

- статті;
- дипломні роботи;
- презентації;
- фотографії;
- комп'ютерні програми;
- графічні матеріали;
- мультимедійні продукти.

Використання будь-якого матеріалу потребує дотримання вимог цитування.

Академічне цитування

Правильне цитування передбачає:

- використання лапок під час дослівного цитування;
- обов'язкове посилання на автора;
- зазначення джерела;
- оформлення бібліографічного списку.

Цитування демонструє повагу до авторів і дозволяє перевірити достовірність інформації.

Академічна доброчесність і цифрові технології

Сучасні цифрові технології значно полегшують доступ до інформації, однак водночас збільшують ризики академічних порушень.

Університети активно використовують:

- системи перевірки текстів на плагіат;
- електронні бібліотеки;
- цифрові репозитарії;
- антиплагіатні сервіси;
- електронні освітні платформи.

Штучний інтелект та академічна доброчесність

Інструменти штучного інтелекту можуть використовуватися як допоміжний засіб навчання:

- для пошуку інформації;
- структурування матеріалу;
- перевірки грамотності;
- генерації ідей.

Водночас студент повинен:

- самостійно аналізувати матеріал;
- перевіряти достовірність інформації;
- не видавати автоматично створений текст за власну наукову працю;

Формування культури академічної доброчесності

Культура академічної доброчесності формується через:

- виховання відповідальності;
- розвиток критичного мислення;
- повагу до інтелектуальної власності;
- популяризацію етичних норм;
- прозорість оцінювання;
- нетерпимість до будь-яких проявів академічної нечесності.

Академічна доброчесність є важливою складовою професійної компетентності сучасного фахівця незалежно від сфери його майбутньої діяльності.

Питання для самоконтролю

1. Що таке академічна доброчесність?
2. Які нормативно-правові акти регулюють питання академічної доброчесності?
3. Назвіть основні принципи академічної доброчесності.
4. Що таке академічний плагіат?
5. Чим самоплагіат відрізняється від академічного плагіату?
6. Що таке фабрикація і фальсифікація?
7. Які види академічної відповідальності передбачено законодавством?
8. Що належить до об'єктів авторського права?
9. Які правила правильного цитування?
10. Як можна використовувати штучний інтелект без порушення академічної доброчесності?

Практичні завдання

Завдання 1

Дайте визначення понять:

- академічна доброчесність;
- плагіат;
- самоплагіат;
- фабрикація;
- фальсифікація;
- академічна відповідальність.

Завдання 2. Проаналізуйте ситуацію.

Студент скопіював декілька абзаців із наукової статті без зазначення автора.

Визначте:

- яке порушення допущено;
- які можуть бути наслідки;
- як потрібно було оформити матеріал правильно.

Завдання 3. Визначте, які із наведених прикладів є допустимими.

1. Використання цитати із зазначенням автора.
2. Переклад чужої статті без посилання.
3. Використання власної попередньої роботи без повідомлення викладача.
4. Використання статистики із зазначенням джерела.
5. Використання ChatGPT без перевірки інформації.

Завдання 4.

Складіть пам'ятку студента «10 правил академічної доброчесності».

Завдання 5

Проаналізуйте правила академічної доброчесності вашого університету.

Індивідуальні завдання

1. Підготувати доповідь «Академічна доброчесність як основа сучасної університетської освіти».
2. Проаналізувати Кодекс академічної доброчесності свого університету.
3. Підготувати презентацію «Авторське право в освітній діяльності».
4. Провести огляд сучасних сервісів перевірки текстів на плагіат.
5. Дослідити міжнародний досвід забезпечення академічної доброчесності.
6. Розробити інфографіку «Як уникнути плагіату».

7. Підготувати пам'ятку щодо етичного використання штучного інтелекту.
8. Проаналізувати приклади порушень академічної доброчесності у світовій практиці.

Проблемні та дискусійні питання

1. Чи можна повністю викоринити академічний плагіат?
2. Чи повинен університет контролювати використання штучного інтелекту студентами?
3. Чи є використання ChatGPT порушенням академічної доброчесності?
4. Де проходить межа між допомогою цифрових технологій та академічним шахрайством?
5. Чому академічна доброчесність є основою професійної етики майбутнього фахівця?
6. Як формувати культуру академічної доброчесності ще зі школи?

ТЕМА 5. ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ТА ДОБРОЧЕСНІСТЬ У МАЙБУТНІЙ ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Теоретичні питання

1. Поняття професійної етики та її місце у професійній діяльності.
2. Поняття професійної доброчесності.
3. Основні принципи професійної етики.
4. Корпоративна культура як складник ефективної діяльності організації.
5. Кодекси професійної етики та кодекси честі.
6. Професійна репутація фахівця.
7. Етичні дилеми у професійній діяльності.
8. Алгоритми прийняття етичних рішень.
9. Антикорупційна культура організації.
10. Формування доброчесної поведінки майбутнього фахівця.

Короткі теоретичні відомості

Професійна етика як складник професійної діяльності

Професійна етика – це система моральних норм, принципів, правил і стандартів поведінки, які регулюють діяльність людини під час виконання професійних обов'язків. Вона визначає належну модель поведінки фахівця, його взаємовідносини з колегами, керівництвом, клієнтами, партнерами та суспільством.

Професійна етика сприяє формуванню довіри до професії, підвищує якість управлінських рішень, забезпечує чесну конкуренцію та створює позитивний імідж організації.

Особливо важливою професійна етика є для майбутніх економістів, підприємців, менеджерів, державних службовців, фінансистів, працівників сфери послуг та інших фахівців, діяльність яких пов'язана з прийняттям відповідальних рішень.

Поняття професійної доброчесності

Професійна доброчесність – це сукупність моральних якостей, професійних цінностей та моделей поведінки, які забезпечують чесне, відповідальне, неупереджене та законне виконання професійних обов'язків.

Доброчесний працівник:

- дотримується законодавства;
- чесно виконує свої професійні обов'язки;
- не допускає конфлікту інтересів;
- не використовує службове становище у власних інтересах;
- поважає права інших людей;
- відповідально ставиться до прийнятих рішень;
- підтримує репутацію професії.

Основні принципи професійної етики

Фундамент професійної діяльності становлять такі принципи:

Відповідальність – готовність відповідати за результати власної роботи.

Законність – суворе дотримання вимог законодавства.

Чесність – відмова від обману, шахрайства, маніпуляцій.

Відкритість і прозорість – зрозумілість прийнятих рішень.

Справедливість – рівне ставлення до всіх осіб.

Повага до прав людини – визнання гідності кожної людини незалежно від її соціального статусу, статі, національності чи переконань.

Корпоративна культура

Корпоративна культура – це система спільних цінностей, традицій, правил поведінки та норм взаємодії працівників організації.

Вона визначає:

- стиль управління;
- моральний клімат у колективі;
- взаємини між працівниками;
- ставлення до клієнтів;
- підхід до вирішення професійних проблем.

Позитивна корпоративна культура сприяє підвищенню продуктивності праці, зміцнює командну взаємодію та знижує ризики виникнення корупційних проявів.

Кодекси професійної етики

Для підтримання високих стандартів професійної діяльності багато організацій розробляють:

- Кодекс професійної етики;
- Кодекс честі;
- Кодекс корпоративної поведінки;
- Антикорупційний кодекс.

У таких документах визначаються:

- права й обов'язки працівників;
- правила службової поведінки;
- стандарти взаємодії;
- вимоги щодо запобігання конфлікту інтересів;
- механізми реагування на порушення етичних норм.

Професійна репутація

Професійна репутація – це суспільна оцінка професійних та моральних якостей людини.

Репутація формується протягом тривалого часу завдяки:

- професіоналізму;
- компетентності;
- чесності;
- відповідальності;
- дисциплінованості;
- дотриманню етичних норм.

Втратити репутацію можна значно швидше, ніж її здобути, тому доброчесність є одним із головних чинників професійного успіху.

Етичні дилеми

Етична дилема – це ситуація, у якій людина повинна обрати між двома або кількома варіантами дій, кожен із яких має певні моральні наслідки.

Приклади професійних дилем:

- повідомити чи приховати порушення колеги;
- прийняти дорогий подарунок від клієнта;
- виконати незаконне розпорядження керівника;
- використати службову інформацію у власних інтересах;
- приховати помилку чи повідомити про неї.

Під час прийняття рішення необхідно керуватися законом, професійною етикою та принципами доброчесності.

Антикорупційна культура організації

Антикорупційна культура – це система цінностей, норм поведінки та управлінських практик, спрямованих на недопущення корупційних проявів.

Основними її складниками є:

- прозорість діяльності;
- відкритість управлінських рішень;
- підзвітність;
- внутрішній контроль;
- корпоративна етика;
- навчання працівників;
- механізми повідомлення про порушення.

Формування доброчесної поведінки

Доброчесна поведінка формується поступово під впливом:

- сім'ї;
- освіти;
- професійного середовища;
- корпоративної культури;
- особистих моральних переконань.

Для майбутнього фахівця важливо не лише знати етичні норми, а й застосовувати їх у повсякденній професійній діяльності.

Саме професійна етика і доброчесність є основою ефективного управління, розвитку бізнесу, державного управління та формування довіри суспільства до професійної діяльності.

Питання для самоконтролю

1. Що таке професійна етика?
2. Яке значення має професійна доброчесність?
3. Назвіть основні принципи професійної етики.
4. Що таке корпоративна культура?
5. Яку роль виконують кодекси професійної етики?
6. Як формується професійна репутація?
7. Що таке етична дилема?
8. Який алгоритм прийняття етичного рішення?
9. Що таке антикорупційна культура?
10. Як формується доброчесна поведінка працівника?

Практичні завдання

Завдання 1. Поясніть зміст понять:

- професійна етика;
- професійна доброчесність;
- корпоративна культура;
- професійна репутація;
- етична дилема;
- кодекс професійної етики.

Завдання 2. Визначте, які дії відповідають принципам професійної етики.

1. Повідомити про власну помилку керівнику.
2. Приховати службову інформацію від клієнта.
3. Використати службове майно в особистих цілях.
4. Відмовитися від неправомірної вигоди.
5. Поширювати недостовірну інформацію про конкурентів.

Завдання 3.

Розробіть власний «Кодекс професійної честі молодого фахівця» (10–12 правил).

Завдання 4.

Створіть пам'ятку «10 правил професійної поведінки сучасного фахівця».

Індивідуальні завдання

1. Підготувати повідомлення «Професійна етика як основа успішної кар'єри».
2. Проаналізувати Кодекс етики державного службовця або працівника приватної компанії.
3. Підготувати презентацію «Професійна репутація сучасного фахівця».
4. Дослідити корпоративну культуру відомої української чи міжнародної компанії.
5. Підготувати есе «Чесність як основа професійного успіху».
6. Розробити модель корпоративного кодексу етики для малого підприємства.
7. Провести аналіз реального випадку порушення професійної етики та його наслідків.
8. Створити інфографіку «Принципи професійної доброчесності».

Проблемні та дискусійні питання

1. Чи може високий професіоналізм компенсувати відсутність доброчесності?
2. Чи завжди професійна етика збігається з особистими моральними переконаннями людини?
3. Які чинники найбільше впливають на формування корпоративної культури?
4. Чому професійну репутацію називають одним із найцінніших нематеріальних активів?
5. Як діяти працівнику, якщо керівник вимагає виконати неетичне або незаконне доручення?
6. Яку роль відіграє професійна етика у запобіганні корупції?

ТЕМА 6. ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УМОВАХ ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА

Теоретичні питання

1. Цифрове суспільство та його особливості.
2. Поняття цифрової доброчесності.
3. Інформаційна культура сучасного фахівця.
4. Цифрова етика: зміст і принципи.
5. Відповідальне використання цифрових технологій.
6. Етичні аспекти використання штучного інтелекту.
7. Інформаційна безпека та захист персональних даних.
8. Медіаграмотність як складник доброчесності.
9. Критичне мислення в умовах інформаційного суспільства.
10. Протидія дезінформації та маніпуляціям.
11. Прозорість і відкритість у цифровому врядуванні.
12. Роль освіти у формуванні культури доброчесності.

Короткі теоретичні відомості

Цифрове суспільство та доброчесність

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій суттєво змінив усі сфери життя людини. Освіта, бізнес, державне управління, медицина, фінансова сфера дедалі активніше використовують цифрові технології. Разом із новими можливостями виникають і нові ризики, пов'язані з недоброчесною поведінкою, інформаційними маніпуляціями, кіберзлочинністю та порушенням етичних норм.

Формування культури доброчесності сьогодні нерозривно пов'язане з цифровою грамотністю, медіаграмотністю та інформаційною безпекою.

Інформаційна культура сучасного фахівця

Інформаційна культура – це сукупність знань, умінь і навичок ефективної, безпечної та етичної роботи з інформацією.

До основних складників інформаційної культури належать:

- інформаційна грамотність;
- цифрова компетентність;
- уміння критично оцінювати інформацію;
- відповідальне використання цифрових ресурсів;
- дотримання авторського права;

- захист персональних даних;
- цифровий етикет.

Цифрова етика

Цифрова етика – це система моральних принципів, що регулюють поведінку людини у цифровому середовищі.

Основними принципами цифрової етики є:

- законність;
- чесність;
- повага до інших користувачів;
- конфіденційність;
- відповідальність;
- недопущення дискримінації;
- дотримання авторських прав;
- прозорість використання інформації.

Використання штучного інтелекту

Штучний інтелект відкриває широкі можливості для навчання, науки та професійної діяльності.

Разом із перевагами виникають певні ризики:

- створення неправдивої інформації;
- порушення академічної доброчесності;
- плагіат;
- автоматизоване поширення маніпулятивного контенту;
- використання персональних даних без згоди особи.

Етичне використання ШІ передбачає відкритість, перевірку достовірності отриманих результатів, критичне ставлення до інформації та відповідальність користувача.

Інформаційна безпека

Інформаційна безпека – це стан захищеності інформації від випадкового або навмисного впливу.

Основні принципи інформаційної безпеки:

- конфіденційність;
- цілісність;
- доступність;
- автентичність;
- захищеність персональних даних.

Кожен користувач повинен дотримуватися правил кібергігієни:

- використовувати складні паролі;
- не передавати персональні дані стороннім особам;
- перевіряти достовірність сайтів;
- не відкривати підозрілі посилання;
- регулярно оновлювати програмне забезпечення.

Медіаграмотність

Медіаграмотність – це здатність аналізувати інформацію, відрізняти факти від маніпуляцій, перевіряти джерела та критично оцінювати повідомлення.

Ознаки недостовірної інформації:

- сенсаційні заголовки;
- відсутність автора;

- відсутність джерел;
- емоційний тиск;
- використання неправдивих фотографій;
- поширення без підтверджень.

Критичне мислення

Критичне мислення допомагає:

- аналізувати інформацію;
- перевіряти факти;
- виявляти маніпуляції;
- ухвалювати обґрунтовані рішення;
- протидіяти інформаційним атакам.

Прозорість та відкритість

Прозорість є одним із головних принципів доброчесного суспільства.

Вона забезпечується через:

- відкриті державні дані;
- електронне урядування;
- електронні закупівлі;
- відкритість діяльності органів влади;
- електронні декларації;
- цифрові сервіси для громадян.

Роль освіти

Заклади освіти формують культуру доброчесності шляхом:

- розвитку академічної доброчесності;
- виховання відповідальності;
- розвитку медіаграмотності;
- навчання цифрової безпеки;
- формування антикорупційної культури;
- розвитку громадянської відповідальності.

Питання для самоконтролю

1. Що таке цифрове суспільство?
2. Що розуміють під цифровою доброчесністю?
3. Які складники інформаційної культури?
4. Які принципи цифрової етики?
5. Які ризики використання штучного інтелекту?
6. Що таке інформаційна безпека?
7. Як захистити персональні дані?
8. Що таке медіаграмотність?
9. Як перевіряти достовірність інформації?
10. Яку роль відіграє критичне мислення?
11. Що означає прозорість державного управління?
12. Яку роль відіграють університети у формуванні доброчесності?

Практичні завдання

Завдання 1

Складіть схему «Цифрова доброчесність сучасного студента».

Завдання 2. Наведіть приклади недоброчесної цифрової поведінки.

Завдання 3. Складіть пам'ятку «10 правил цифрової етики».

Завдання 4. Поясніть, чому необхідно перевіряти інформацію перед її поширенням.

Індивідуальні завдання

1. Підготуйте доповідь «Цифрова доброчесність сучасного студента».
2. Проаналізуйте міжнародні принципи цифрової етики.
3. Дослідіть проблему фейкових новин.
4. Підготуйте презентацію про інформаційну безпеку.
5. Проаналізуйте використання ШІ в освіті.
6. Створіть пам'ятку із захисту персональних даних.
7. Дослідіть принципи відкритих даних.
8. Підготуйте рекомендації щодо розвитку медіаграмотності.
9. Проаналізуйте цифрові сервіси держави.
10. Розробіть власний Кодекс цифрової доброчесності студента.

Проблемні та дискусійні питання

1. Чи можна повністю довіряти штучному інтелекту?
2. Чи повинно використання ШІ регулюватися законом?
3. Чи може цифровізація повністю зменшити рівень корупції?
4. Що небезпечніше: фейки чи дезінформація?
5. Чи несе користувач відповідальність за поширення неправдивої інформації?
6. Чи є анонімність в Інтернеті абсолютним правом?
7. Як знайти баланс між відкритістю даних і захистом приватності?
8. Чи можуть соціальні мережі ефективно боротися з маніпулятивним контентом?
9. Якою має бути роль університетів у формуванні цифрової культури?
10. Які цифрові компетентності будуть найважливішими для майбутнього фахівця?

ТЕСТИ

Тестовий контроль. Тема 1

1. Корупція –це:

- а) будь-яке правопорушення;
- б) використання службових повноважень для отримання неправомірної вигоди;
- в) підприємницька діяльність;
- г) адміністративна помилка;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: б

2. До основних причин корупції належить:

- а) прозорість діяльності органів влади;
- б) високий рівень правової культури;
- в) недосконалість законодавства;
- г) цифровізація державних послуг;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: в

3. Побутова корупція виникає переважно у сфері:

- а) повсякденних послуг;
- б) міжнародної дипломатії;
- в) військових операцій;
- г) наукових досліджень;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: а

4. Який із наведених принципів належить до принципів доброчесності?

- а) приховування інформації;
- б) чесність;
- в) особиста вигода;
- г) лояльність до порушень;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: б

5. Найбільшою загрозою корупції є:

- а) підвищення рівня довіри;
- б) економічний розвиток;
- в) підриг довіри до державних інституцій;
- г) покращення конкуренції;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: в

6. Доброчесність передбачає:

- а) відповідальну поведінку;
- б) приховування інформації;
- в) особисту вигоду;
- г) ухилення від відповідальності;

д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: а

7. До наслідків корупції належить:

- а) розвиток демократії;
- б) підвищення довіри громадян;
- в) погіршення інвестиційного клімату;
- г) підвищення прозорості;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: в

8. Формування культури доброчесності починається:

- а) лише після працевлаштування;
- б) у системі освіти та сім'ї;
- в) тільки в органах державної влади;
- г) виключно на підприємстві;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: б

9. Доброчесність є:

- а) лише моральною категорією;
- б) лише юридичним поняттям;
- в) сукупністю моральних, правових і професійних принципів;
- г) видом адміністративної відповідальності;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: в

10. Одним із головних способів запобігання корупції є:

- а) приховування інформації;
- б) підвищення прозорості діяльності органів влади;
- в) збільшення бюрократичних процедур;
- г) відсутність громадського контролю;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: б

Тестовий контроль. Тема 2

1. Основним нормативно-правовим актом у сфері запобігання корупції в Україні є:

- а) Господарський кодекс України;
- б) Закон України «Про запобігання корупції»;
- в) Закон України «Про освіту»;
- г) Бюджетний кодекс України;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: б

2. Конституція України закріплює:

- а) принципи законності та верховенства права;
- б) порядок проведення державних закупівель;

- в) правила електронного декларування;
- г) процедуру судового розгляду корупційних справ;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: а

3. Який орган здійснює перевірку декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави?

- а) НАБУ;
- б) НАЗК;
- в) САП;
- г) ВАКС;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: б

4. Основним завданням НАБУ є:

- а) здійснення парламентського контролю;
- б) розслідування тяжких корупційних злочинів;
- в) проведення аудиту державних підприємств;
- г) реєстрація політичних партій;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: б

5. Який орган здійснює процесуальне керівництво у кримінальних провадженнях НАБУ?

- а) НАЗК;
- б) САП;
- в) АРМА;
- г) ВАКС;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: б

6. Вищий антикорупційний суд розглядає:

- а) цивільні справи;
- б) кримінальні провадження щодо топкорупції;
- в) трудові спори;
- г) господарські справи;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: б

7. Який міжнародний документ є універсальним актом у сфері боротьби з корупцією?

- а) Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції;
- б) Загальна декларація прав людини;
- в) Європейська соціальна хартія;
- г) Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: а

8. Одним із принципів діяльності органів державної влади є:

- а) закритість інформації;
- б) прозорість;
- в) конфіденційність усіх рішень;
- г) відсутність громадського контролю;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: б

9. Який орган здійснює управління арештованими активами?

- а) НАБУ;
- б) НАЗК;
- в) АРМА;
- г) САП;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: в

10. Важливим елементом запобігання корупції є:

- а) громадський контроль;
- б) приховування інформації;
- в) необмежені повноваження посадових осіб;
- г) відсутність підзвітності;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: а

Тестовий контроль. Тема 3

1. Приватний інтерес – це:

- а) будь-який майновий або немайновий інтерес особи;
- б) виключно службові повноваження;
- в) державна власність;
- г) адміністративне правопорушення;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: а

2. Потенційний конфлікт інтересів – це:

- а) уже вчинене корупційне правопорушення;
- б) наявність приватного інтересу, який може вплинути на службову діяльність;
- в) дисциплінарне стягнення;
- г) адміністративне правопорушення;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: б

3. Реальний конфлікт інтересів виникає тоді, коли:

- а) приватний інтерес уже впливає або може вплинути на службове рішення;
- б) особа лише планує працевлаштування;
- в) працівник перебуває у відпустці;
- г) виникла виробнича необхідність;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: а

4. Корупційний ризик – це:

- а) дисциплінарне порушення;
- б) ймовірність виникнення умов, що можуть сприяти корупції;
- в) адміністративне стягнення;
- г) кримінальне покарання;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: б**5. До способів врегулювання конфлікту інтересів належить:**

- а) приховування приватного інтересу;
- б) повідомлення керівника та усунення від прийняття рішення;
- в) відмова від виконання службових обов'язків без повідомлення;
- г) ігнорування ситуації;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: б**6. Антикорупційний комплаєнс – це:**

- а) система внутрішнього контролю щодо дотримання антикорупційних вимог;
- б) вид адміністративної відповідальності;
- в) судова процедура;
- г) фінансовий аудит;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: а**7. До елементів антикорупційної програми належить:**

- а) кодекс етики;
- б) політика щодо конфлікту інтересів;
- в) порядок повідомлення про порушення;
- г) усі наведені відповіді правильні;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: г**8. Викривачем є особа, яка:**

- а) повідомляє про можливі факти корупції;
- б) проводить аудит підприємства;
- в) здійснює досудове розслідування;
- г) представляє інтереси держави в суді;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: а**9. Законодавство гарантує викривачу:**

- а) конфіденційність та захист від переслідування;
- б) лише матеріальну винагороду;
- в) звільнення від усіх обов'язків;
- г) право не надавати жодних доказів;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: а

10. Основною метою оцінювання корупційних ризиків є:

- а) приховування проблем;
- б) виявлення ризиків і розроблення заходів щодо їх мінімізації;
- в) скорочення чисельності працівників;
- г) збільшення кількості перевірок без аналізу ризиків;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: б

Тестові завдання. Тема 4**1. Академічна доброчесність – це:**

- а) система моральних та правових принципів освітньої діяльності;
- б) форма контролю знань;
- в) метод навчання;
- г) вид оцінювання;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: а.

2. Який документ визначає засади академічної доброчесності в Україні?

- а) Закон України «Про освіту»;
- б) Господарський кодекс України;
- в) Податковий кодекс України;
- г) Закон України «Про рекламу»;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: а.

3. Плагіат – це:

- а) використання чужої праці без посилання;
- б) правильне цитування;
- в) підготовка презентації;
- г) написання реферату;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: а.

4. Самоплагіат – це:

- а) повторне використання власної роботи без належного посилання;
- б) використання чужої роботи;
- в) цитування літератури;
- г) створення презентації;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: а.

5. До принципів академічної доброчесності належить:

- а) чесність;
- б) довіра;
- в) відповідальність;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: г.

6. Що таке фабрикація?

- а) вигадування результатів дослідження;
- б) оформлення списку літератури;
- в) перевірка плагіату;
- г) переклад статті;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: а.

7. Що необхідно зробити при дослівному цитуванні?

- а) зазначити автора та джерело;
- б) нічого не зазначати;
- в) змінити текст;
- г) використати лише лапки;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: а.

8. До об'єктів авторського права належать:

- а) наукові статті;
- б) книги;
- в) презентації;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: г.

9. Використання штучного інтелекту допускається, якщо:

- а) дотримано правил закладу освіти та забезпечено самостійну перевірку результатів;
- б) студент повністю копіює згенерований текст;
- в) приховується факт використання ШІ, якщо цього вимагають правила;
- г) використовується для проходження тестів замість студента;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: а.

10. Основною метою академічної доброчесності є:

- а) забезпечення чесності, довіри та якості освіти;
- б) збільшення кількості перевірок;
- в) ускладнення навчання;
- г) контроль відвідування занять;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: а.

Тестові завдання. Тема 5**1. Професійна етика –це:**

- а) система моральних норм і правил професійної поведінки;
- б) система фінансового контролю;
- в) порядок ведення документації;
- г) вид юридичної відповідальності;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: а.

2. Професійна доброчесність передбачає:

- а) чесне та відповідальне виконання професійних обов'язків;
- б) отримання особистої вигоди;
- в) приховування професійних помилок;
- г) використання службового становища у власних інтересах;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: а.

3. До основних принципів професійної етики належить:

- а) відповідальність;
- б) законність;
- в) чесність;
- г) усі відповіді правильні;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: г.

4. Корпоративна культура — це:

- а) система спільних цінностей, норм і традицій організації;
- б) вид фінансової діяльності;
- в) спосіб ведення бухгалтерського обліку;
- г) система державного управління;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: а.

5. Кодекс професійної етики визначає:

- а) стандарти професійної поведінки;
- б) правила бухгалтерського обліку;
- в) податкові ставки;
- г) процедуру державної реєстрації підприємства;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: а.

6. Професійна репутація формується завдяки:

- а) компетентності та доброчесній поведінці;
- б) випадковим обставинам;
- в) рекламі;
- г) матеріальному становищу працівника;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: а.

7. Етична дилема – це:

- а) ситуація морального вибору між кількома варіантами дій;
- б) службове відрядження;
- в) порядок прийняття на роботу;
- г) дисциплінарне стягнення;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: а.

8. Антикорупційна культура організації спрямована на:

- а) запобігання корупційним проявам і формування доброчесної поведінки;
- б) збільшення прибутку будь-якими засобами;
- в) скорочення кількості працівників;
- г) посилення конкуренції між працівниками;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: а.

9. Одним із проявів професійної доброчесності є:

- а) відмова від неправомірної вигоди;
- б) приховування порушень;
- в) використання службових ресурсів у власних інтересах;
- г) необ'єктивне ставлення до колег;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: а.

10. Головною метою професійної етики є:

- а) забезпечення чесної, відповідальної та законної професійної діяльності;
- б) збільшення адміністративного контролю;
- в) обмеження професійної самостійності працівників;
- г) посилення конкуренції між колегами;
- д) жодна відповідь не підходить.

Правильна відповідь: а.

Тестовий контроль. Тема 6

1. Цифрова доброчесність – це:

- а) сукупність норм відповідальної поведінки у цифровому середовищі;
- б) спосіб користування соціальними мережами;
- в) використання комп'ютера;
- г) лише захист інформації;
- д) жодна відповідь не підходить.

2. До принципів цифрової етики належить:

- а) чесність;
- б) маніпулювання інформацією;
- в) приховування джерел;
- г) поширення фейків;
- д) жодна відповідь не підходить.

3. Інформаційна культура передбачає:

- а) уміння працювати з інформацією;
- б) використання лише друкованих джерел;
- в) відмову від цифрових технологій;
- г) копіювання інформації без посилань;
- д) жодна відповідь не підходить.

4. Медіаграмотність допомагає:

- а) виявляти фейки;
- б) швидше поширювати новини;
- в) створювати рекламу;
- г) працювати лише із соціальними мережами;
- д) жодна відповідь не підходить.

5. До правил кібергігієни належить:

- а) використання складних паролів;
- б) передавання паролів знайомим;
- в) відкриття всіх електронних листів;
- г) використання одного пароля всюди;
- д) жодна відповідь не підходить.

6. Одним із ризиків використання ШІ є:

- а) створення недостовірної інформації;
- б) покращення якості навчання;
- в) автоматизація рутинних завдань;
- г) економія часу;
- д) жодна відповідь не підходить.

7. Критичне мислення полягає у:

- а) перевірці фактів;
- б) довірі будь-якій інформації;
- в) безумовному прийнятті чужої думки;
- г) уникненні аналізу;
- д) жодна відповідь не підходить.

8. Конфіденційність означає:

- а) захист персональної інформації;
- б) відкритий доступ до всіх даних;
- в) публікацію особистих відомостей;
- г) передачу інформації стороннім особам;
- д) жодна відповідь не підходить.

9. Основною ознакою фейкової інформації є:

- а) відсутність перевірених джерел;
- б) офіційне підтвердження;
- в) наукове обґрунтування;
- г) достовірні статистичні дані;
- д) жодна відповідь не підходить.

10. Формування культури доброчесності здійснюється через:

- а) освіту, виховання та особисту відповідальність;
- б) лише адміністративні покарання;
- в) тільки діяльність правоохоронних органів;
- г) використання соціальних мереж;
- д) жодна відповідь не підходить.

Теми рефератів

1. Корупція як соціальне явище: історія виникнення та сучасний стан.
2. Причини виникнення корупції в сучасному суспільстві.
3. Соціально-економічні наслідки корупції для розвитку держави.
4. Вплив корупції на економічне зростання країни.
5. Корупція як загроза національній безпеці України.
6. Корупція та довіра громадян до державної влади.
7. Побутова корупція: причини виникнення та шляхи подолання.
8. Політична корупція та її вплив на демократичні процеси.
9. Корупція в бізнесі: сучасні виклики та механізми запобігання.
10. Добросовісність як основа розвитку демократичного суспільства.
11. Державна антикорупційна політика України: основні напрями реалізації.
12. Закон України «Про запобігання корупції»: зміст і значення.
13. Конституційні засади боротьби з корупцією в Україні.
14. Міжнародні стандарти запобігання корупції.
15. Конвенція ООН проти корупції та її значення для України.
16. Антикорупційні стандарти Ради Європи.
17. Діяльність Національного агентства з питань запобігання корупції.
18. Роль Національного антикорупційного бюро України у протидії корупції.
19. Вищий антикорупційний суд України: завдання та повноваження.
20. Громадський контроль як інструмент запобігання корупції.
21. Конфлікт інтересів: поняття, види та способи врегулювання.
22. Реальний і потенційний конфлікт інтересів: порівняльна характеристика.
23. Корупційні ризики в діяльності підприємств.
24. Корупційні ризики у сфері освіти.
25. Антикорупційний комплаєнс як інструмент управління організацією.
26. Антикорупційні програми підприємств та установ.
27. Корпоративна етика як засіб запобігання корупції.
28. Інститут викривачів корупції в Україні.
29. Захист викривачів: міжнародний досвід і практика України.
30. Етичні стандарти сучасного менеджера.
31. Академічна добросовісність як основа якісної освіти.
32. Основні принципи академічної добросовісності.
33. Академічний плагіат: причини виникнення та способи запобігання.
34. Самоплагіат як порушення академічної добросовісності.
35. Авторське право та академічне письмо.
36. Академічна відповідальність здобувачів вищої освіти.
37. Цифрові інструменти перевірки академічних текстів.
38. Етичні аспекти використання штучного інтелекту в освіті.
39. Академічна культура сучасного університету.
40. Формування добросовісної поведінки студентської молоді.
41. Професійна етика сучасного економіста.
42. Добросовісність як чинник професійної репутації фахівця.
43. Корпоративна культура та етичні кодекси організацій.
44. Етичні дилеми у професійній діяльності менеджера.
45. Формування антикорупційної культури на підприємстві.
46. Цифрова добросовісність в умовах розвитку інформаційного суспільства.

47. Інформаційна безпека та захист персональних даних.
48. Медіаграмотність як складник культури доброчесності.
49. Критичне мислення як засіб протидії дезінформації.
50. Роль освіти у формуванні культури доброчесності та нетерпимості до корупції.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основні джерела

1. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. - Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.

URI: https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2019/09/Monografiya_young_scientist1.pdf

2. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання : Національний стандарт України. ДСТУ 8302:2015. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. – 20 с.

3. Корупція в Україні: сучасні реалії та ефективні засоби протидії [Текст]: монографія / І. В. Басанцов, О. О. Зубарева. Суми: СумДУ, 2016. 113 с. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/53054>

4. Кришталь А. О. Академічна доброчесність: навчальний посібник для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 053 «Психологія», галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право», галузі знань 26 «Цивільна безпека» спеціальності 263 «Цивільна безпека». Черкаси : ЧПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2022. 124 с.

5. Окунев О., Бойко О., Лукін С. Антикорупційний комплаєнс: посібник для програми з підготовки осіб, відповідальних за реалізацію антикорупційної програми. URL: <https://cgpa.com.ua/wp-content/uploads/2024/05/Compliance.pdf>

6. Починкова М. Академічна доброчесність у закладах вищої освіти : навчально-методичний посібник. Полтава, 2022. 92 с.

7. Харитонов О. І. Право інтелектуальної власності: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2022. 540 с.

Додаткові джерела

1. Академічна доброчесність та академічне письмо / Укл. Т. М. Шарова, С. В. Шаров, А. В. Землянська, А. М. Землянський. Запоріжжя, 2023. 209 с. URL: <https://elar.tsatu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f3f1b369-53e0-48bd-acfa-696ae05407/content>

2. Академічна доброчесність, відкрита наука та штучний інтелект: як створити доброчесне освітнє середовище : збірник есе програми підвищення кваліфікації / упорядники: А. Артюхов, М. Віхляєв, Ю. Волк. 18 вересня – 18 жовтня 2023 року. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. 524 с. URL: <https://scispace.com/pdf/akademichna-dobrochesnist-vidkrita-nauka-ta-shtuchnii-5cq17d7ckf.pdf>

3. Бахрушин В. О. Академічний плагіат і самоплагіат в науці та вищій освіті: нормативна база і світовий досвід, 2018. URL: <http://education-ua.org/ru/articles/1128-akademichnij-plagiat-i-samoplgiat-v-nautsi-ta-vishchij-osviti-normativna-baza-isvitovij-dosvid>

4. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Київ : Академія, 2022. 344 с.

5. Добročесність та етика: навчальний посібник. URL: https://www.unodc.org/documents/e4j/IntegrityEthics/E4J_Integrity_and_Ethics_Teaching_Guide_final_UKR.pdf

6. Огарєнко Т. А. Використання штучного інтелекту при вивченні української мови. *Академічна доброчесність в епоху штучного інтелекту* : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 27 січня – 9 березня 2025 року. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2025. С.136-139. URL: <https://surl.li/zhukrz>

7. Рускуліс Л. Академічна доброчесність : навч.-метод. посіб. / Л. Рускуліс. - Миколаїв : Іліон, 2022. 86 с.

8. Сазик В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? URL: <http://education-ua.org/ua/articles/930-akademichna-dobrochesnist-mifichna-kontsepsiya-chi-dievij-instrument-zabezpechennya-yakosti-vishchoji-osviti>

9. Харитонова О. І., Ульянова Г. О., Кирилюк А. В., Галупова Л. І., Бааджи Н. П. Академічна доброчесність : навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої освіти галузі знань 081 «Право» [Електронне видання] ; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса. 74 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/27460>; DOI: 10.32837/11300.27460

Законодавчі та нормативно-правові акти

1. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 року № 2939-VI. Документ 2939-VI, чинний, поточна редакція – Редакція від 08.08.2025, підстава – 4321-IX. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2011, № 32, ст. 314. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#top>

2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31 жовтня 2003 року (ратифіковано Законом № 251-V від 18.10.2006, ВВР, 2006, № 50, ст.496). *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2007, № 49. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text

3. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

4. Про академічну доброчесність: Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2026, № 13, ст.35. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20#Text>

5. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. Документ 1700-VII, чинний, поточна редакція – Редакція від 30.05.2026, підстава –3812-IX. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2014, № 49, ст.2056. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

6. Про освіту : Закон України від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2017, № 38-39, ст.380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

7. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України. {Із змінами, внесеними згідно з Розпорядженням КМ № 1383-р від 03.12.2025 Постановою КМ № 1796 від 31.12.2025}. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>

Інформаційні ресурси:

1. Верховна Рада України (база законодавства). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
2. Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК). URL: <https://nazk.gov.ua>
3. Національне антикорупційне бюро України (НАБУ). URL: <https://nabu.gov.ua>
4. Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП). URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/sap>
5. Вищий антикорупційний суд. URL: <https://hcac.court.gov.ua/hcac/>
6. Агентство з розшуку та менеджменту активів (АРМА). URL: <https://arma.gov.ua/>
7. Єдиний державний вебпортал відкритих даних. URL: <https://data.gov.ua/>
8. Платформа «Дія.Освіта». URL: <https://osvita.diia.gov.ua/>
9. Портал доброчесності. Антикорупційний портал. URL: <https://antycorportal.nazk.gov.ua/>
10. Про авторське право і суміжні права Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2023, № 57, ст.166. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>
11. Кодекс академічної доброчесності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти. URL: <https://nauka.gov.ua/information/kodeks-akademichnoi-dobrochesnosti-natsionalnoho-ahentstva-iz-zabezpechennia-iakosti-vyshchoi-osvity/>

Навчально-методичне видання

АНТИКОРУПЦІЯ ТА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

методичні рекомендації щодо підготовки до практичних занять
та виконання самостійної роботи
для здобувачів вищої освіти

Укладач:

Огаренко Тетяна Анатоліївна, доцент, кандидат філологічних наук, доцент кафедри економіки, підприємництва та готельно-ресторанної справи ЦНТУ.

Рецензент:

Зайченко Володимир Васильович, професор, доктор економічних наук, професор кафедри економіки, підприємництва та готельно-ресторанної справи ЦНТУ.